

skom proti kráľovi Žigmundovi. A keby najtíhohodnejší otec ostríhomský arcibiskup Ján z Kaniže⁷⁴ nebol veľkým množstvom ozbrojencov posilnil hranice krajiny, ctižiadostivý panovník mohol v čase neprítomnosti kráľa Žigmunda⁷⁵ značne ohroziť jeho vládu.

(202) Nasleduje státie tridsiatich dvoch šľachticov

Priebeh udalostí ovplyvňuje nielen mocných kráľov a vzhľadom na postavenie núti ich mlčať, ale vykolajú zo zaužívaného spôsobu života aj ľudí skromnejšieho osudu, zmení ich zmýšľanie a ženie ich do rozličných nástrah. Kým ľudský osud kráča priaznivým smerom, dvíha prosperujúceho ducha a pripravuje ho na to, aby sa nedal strhnúť do trúfajúcich podujatí. Kým kráľa Žigmunda sprevádzal priaznivý osud, s hrdou myšliou sa usiloval významných ľudí spomedzi šľachty, ktorí sa počas nešťastnej vlády kráľovien voči nemu ťažko previnili, buď pripútať vernosťou alebo ich potrestať smrťou. Tí si však v nezmyselnej opovážlivosti a zarputilosti želali radšej zomrieť, než žiť pod vládou neželaného panovníka. Boli to šľachtici označovaní v našich časoch ako „tridsiaty dvaja rytieri“. Medzi nich patrili Štefan Kont⁷⁶, slávny a oslavovaný uhorský rytier, pochádzajúci z urodzenej krvi pánov z Hederváru, o ktorého odvahe a udatnosti sa hovorí aj v našom nemenej slávnom období, ba ospevujú ho za sprievodu lýry. Títo hrdinovia sa potulovali po krajine, za čo kráľ Žigmund utrížil nemalo výčítiek. Keď sa dozvedel, že pripravujú prevrat, rozhodol sa zaskočiť ich. Určil na to svojho oddaného Juraja Vajdafiho⁷⁷, muža rovnako zručného v zbrani ako v umení podvodu, aby ich k nemu priviedol buď násilím alebo lstou. Keď títo šľachtici, nič netušiac o ohrození, táborili pri rieke Sáve a na svitaní boli pohrúžení do sladkého spánku (s výnimkou Jána Korpáda⁷⁸, o ktorom sa vravelo, že ho spánok už nezmožol pri červenejúcej sa dennici), Juraj Vajdafi ich prepadol. Tí vzápätí vstali a chopili sa zbraní. Vajdafi prišiel za nimi so sľubmi od kráľa, ak sa s ním zmieria. Nahnal im však strach, lebo mal silnejšie vojsko a zbrane. Keď videli jasne, že ich sily nestačia na to, aby sa mohli postaviť nepriateľovi na odpor, dali prednosť sľubom a vydali sa na cestu. No keď dorazili do mestečka Karum⁷⁹, dali im ťažké okovy a previezli ich do mesta Budína. Cestou sa šľachtici medzi sebou dohovorili, že ak budú v prítomnosti kráľa, nepreukážu mu po zdravom úcty; čo sa aj stalo. Keď kráľ sedel s korunou na hlave uprostred svojich ľudí a šľachtici sa pred ním objavili, nikto z nich neotvoril ústa

na pozdrav a neprekázali mu nijakú úctu ani poklonu, ani padnutím na kolená. Táto potupa vyvolala u kráľa výbuch hnevu. V prudkej zlosti ich dal sfať na Námestí sv. Juraja mučeníka v Budíne.⁸⁰ Niektorí vravia, že keď išli sfať Štefana Konta, hrdosť sa díval smerom k smrtiacemu úderu a poznamenal, že veľmi často hľadel pokojnými očami na hroziacu smrť a ani teraz sa nedesí a chce vsuktnuť takto hľadieť. Podľa niektorých bolo týchto šľachticov tridsaťjeden. Pri poprave zbrojnosť Štefana Konta Chowka nezadržal slzy a dal sa do žalostného plaču. Kráľ sa naňho pozrel a vravel: „Synu, zadrž slzy a prestaň plakať. Ja som tvojím pánom a som schopný dať ti viac, ako ten, čo ho sfali.“ Mládenec údajne odpovedal takto: „Ja ti, českej svini, nikdy slúžiť nebudem.“ Na kráľov rozkaz stihol ho ten istý trest ako jeho pána a tak doplnil uvedený počet sfatých. Spomínaných hrdinov, čo spoločne vyliali krv a vypustili svoje duše, prítúli na večné prebývanie posvätná zem cintorína mesta (*Budína*) pri kaplnke pobočných na predmestí do čias, kým nezaznie anjelaova trúbka. Smrťou týchto hrdinov sa rozhoreli iskry tlejúce pod pahorobou. Tie potom vyšľahli medzi kráľom Žigmundom a Uhrami do obrovských plameňov a jeho vláda už nebola bezpečná až do posledného dňa jeho života.

(203) O nešťastnej bitke kráľa Žigmunda pod hradom Veľký Nikopol

Počas šťastného panovania kráľa Ľudovíta vznikol medzi Grékmi veľký spor; zmietali sa v ťažkých vnútorných rozbrojoch. Gréci mali totiž dvoch vládcov. Hoci nepochádzali od tých istých rodičov, jednako sa obaja narodili v cisárskej rodine, a preto si prisvojovali právo na panovanie.⁸¹ Podľa vlastného presvedčenia mali Gréci v oblúbe a nasledovali buď jedného alebo druhého a v jeho mene bojovali v občianskej vojne. Keď jeden z nich zistil, že jeho strana je na ústupe, vo svojej postychnosti povolal na pomoc z Ázie do Grécka tureckého sultána Murada I.⁸² (v hodnosti panovníka bol to tretí) a sľuboval mu odmenu. Sultán alebo ťažké o tom presvedčiť, lebo už predtým po tom túžil a usiloval sa o to zo všetkých síl. Grék uchádzajúci sa o trón ho i jeho vojenské oddiely podľa dohody prepravil na lodiach po mori cez Helespont⁸³ do Trácie, aby ich po ukončení vojny poslal vzápätí na lodiach späť. Na základe takejto dohody sa dostali Turci z Ázie do Európy. Toto zvrátené podujatie gréckych kráľov založilo na európskej pôde neuhasteľ-

ný požiar; ten sa šíri aj v súčasnosti a na našich poliach dal možnosť vyrásť v značnej miere plodom našej biedy. Lebo Murad nemal v úmysle dodržať sľub, lež chcel mať z toho osoh. Deň čo deň si našiel zámienku pretáhať vojnu, aby sa Gréci vzájomným zabíjaním oslabili a tak ich mohol napadnúť, ľahšie premôcť a potlačiť. A ani sa neskľamal vo svojej nádeji. Lebo len čo sa Gréci v neprestajnej vojne vysílili a domáce možnosti boli vyčerpané, našiel si Murad ihneď zámienku obrátiť zbraň proti nim. Veľmi pohotovo obsadil mestočko Gallipoli ležiace pri morskej úžine Helespont, dal sa obliehať aj ostatné grécke mestá, začal pustošiť územie a všetko rad-radom prepadávať, až kým si nepodmanil veľkú časť Trácie.

Odvtedy turecký problém nadobúdal čoraz väčšmi na závažnosti, a keď po smrti kráľa Ľudovíta vláda v Uhorsku prešla na kráľa Žigmunda, turecký sultán Bajazid⁸⁴, ktorý bol takisto bystrý a nemenej schopný panovník ako jeho otec Murad, ba odhodlanejší na veľké činy, zakrátko dostal pod svoje panstvo či už silou alebo podriadením sa celú Tráciu, Tesáliu, Macedóniu, Phocidu, Boetiu a Attiku. So zbraňou v ruke napadol Messianov (my ich nazývame Bulharmi), ktorým vládol Žigmund.⁸⁵ Kráľ vyslal k Bajazidovi vyjednávačov, aby upustil od vpádu do krajiny patriacej podľa platného práva jeho moci. Sultán zámerne odkladal odpoveď, kým sa nezmocnil celého bulharského územia. Potom údajne dal rozvešať na všetky steny istého domu rozličné druhy zbraní, a to kopije, štíty, ako aj tuľajky, ktoré Turci používali v boji proti nepriateľovi, voviedol kráľovských poslov a takto k nim prehovoril: „Vráťte sa k svojmu kráľovi a povedzte mu, že, ako vidíte, aj ja mám dostatočné právo na toto územie,“ a ukázal zároveň na zbrane visiace na stene. Kráľa Žigmunda to dosť nalakalo, no odhodlal sa pomstiť sa. Preto v desiatom roku svojho panovania v roku vtelenia Pána 1396 zburcoval všetky ozbrojené sily svojej ríše a zhromaždil obrovské vojsko. Na veľkej kráľovskej výprave sa zúčastnilo okrem iných aj burgundské kniežat⁸⁶, ako aj francúzsky alebo galský ľud, ktorí priviezli mnoho zbraní a postavili šíky bojovníkov. Erby týchto ozbrojených sľachticov boli namalované na obrazoch, ktoré viseli ako pamiatka na stenách budínskeho Kláštora sv. Mikuláša vyznávača (patrí bratom dominikánom) až do rokov môjho života.

Kráľ Žigmund teda postupoval s týmto mohutným vojskom, prekročil

Dunaj, a neobávajúc sa vôbec tureckého sultána, údajne povedal: „Prečo sa máme strachovať tohto človeka? Nech by sa valila na nás ohromná fácha nebeskej klenby, našimi kopijami by sme ju bez ujmy vedeli zadržat.“ V neútočnej zúrivosti za obrovského pustošenia a strašného hrnotu prešiel srbskou krajinou a dorazil k hraniciam Bulharska. Odtiaľ postupoval ďalej a dobyl hrad Orechovo a Vidin i niektoré ďalšie pevnosti v tejto oblasti, ktoré strážili turecké posádky. Dosiahol to za cenu preliatej krvi mnohých z radov svojho vojska i spojencov. Napokon v ročnom období, keď vinič svojim pestovateľom dáva sladké plody, čiže okolo sviatku Michala archanjela, rozložil tábor na priestranstve pod hradom Veľkého Nikopolu.⁸⁷ Turci často vyrážali z hradu a provokovali kráľovské vojsko; mnohých zranili, ale aj oni sa väčšinou vracali zranení. Keď sa sultán (naši starší ľudia, ako sme vpravili, ho pomenovali Bajazid, Mikuláš Secundini pochádzajúci z tureckej rodiny mu v liste Aeonovi⁸⁸, sienskému biskupovi, dal meno Chalapinus) dopyčul, že kráľ vtrhol s veľkou vojenskou silou do jeho ríše, povolal do zbrane všetok svoj ľud a so silnými oddielmi sa približoval ku kráľovskej výprave v snahe postaviť sa jej na odpor. Správa o príchode nepriateľa vzušila Galolov a či Francúzov. Šli ku kráľovi a prosili ho, aby súhlasil s ich zaradením na začiatok bitky, ktorý býva najkrutejší. Ten si všimol obrovskú silu zovšadiaľ sa valiacich pohánov a ich riničacie šíky postupujúce proti kráľovskému táboru. Francúzov vzápätí zachvátila túžba po okamžitom boji. Prv než sa všetky kráľovské zbory zoradili do bojových šíkov a dostali znamenie na boj, vyrážili Francúzi z tábora a podľa zvyku zoskočili z koní a ako pešiaci sa vyrútili na nepriateľské šíky. Medzi nepriateľmi sa rozpútal urputný boj. Keď Uhri videli, že osedlané kone Francúzov sa ženú krížom ku kráľovskému táboru — nepoznali totiž tento spôsob ich boja —, domnievali sa, že ich nepriateľský oddiel všetkých pozabíjal, vo veľkom zmätku sa rozptčhli, zanechali tábor i výzbroj; nato sa zovšadiaľ zbiehali, kládli ostro nepriateľovi odpor, no súčasne sa dávali na útek. Nastalo obrovské krviprelievanie. Padlo mnoho Uhrov a viacerí sa dostali do zajatia. Kráľ sa zachránil na lodičke a tak to nemuselo byť ani nebo, ako údajne pyšný panovník pred bitkou vyhlasoval, ale nepriateľské zbrane ho premohli.⁸⁹

(204) Sprisahanie proti kráľovi Žigmundovi a jeho zajatie

Ach, aké macošské šťastie udeľuje ľudský osud, keď ho vedie po nežia-

- 48 Horvátovci uzavreli s bosnijským kráľom Tvrdkom zmluvu a pokúšali sa v južnej časti krajiny vystúpiť proti kráľovňám. Pozri tamže, s. 224.
- 49 Ján z Turca tu myslí na Mikuláša Gorjanského, ktorý však už vtedy nebol palatínom. Je to sviatok sv. Jakuba (25. júl). Časové určenie je však chybné, lebo spomínané udalosti sa odohráli v septembri 1386. Pozri Márki, S.: c. d., s. 95—97.
- 51 Kráľovné odchádzajú na hrad palatina do Gorjan (Dakovo — mesto v Srieame).
- 52 Útočníci zajali členov sprievodu. Príčinou pomsty bolo, že Horvátovci poslali odseknuté hlavy Mikuláša z Gorjan, jeho bratanca Jána, ako aj Blažejja Forgáča vdove Karola Malého, ktorá ich dala vozíť po meste a vyslať na neapolskom námestí. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 225.
- 53 Kráľovnú Alžbetu ihneď neusmrtili. Držali ju na hrade Krupa (dnes Bosanska Krupa), ležiacom v horách v stolici Lika — Krabava. Keď sa dopočuli o príchode Žigmunda s vojskom do krajiny, kráľovné presťahovali do Novigradu, kde Alžbetu v januári 1387 usmrtili. Zahrdúsil ju Ján Horvát, keď sa dozvedel, že vyjednávala s Benátčanmi. Pozri Márki, S.: c. d., s. 97—101. Pozri aj Dejiny Slovenska I, s. 320.
- 54 Kráľovná Žigmunda nepozvala, naopak, všemožne bránila zaťovi byť s jej dcérou a vládnúť. Žigmund vtrhol v apríli 1386 do Uhorska, obsadil západné Slovensko a kráľovné boli nútené súhlasiť s rozhodnutím českého kráľa Václava IV. Alžbete sa však podarilo prekaziť Žigmundovu korunováciu. Ten neostúpil do Budína a z Uhorska odišiel po uzavretí dohody. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 226—227.
- 55 Kráľovnú Máriu v tom čase už nestrážili na hrade Krupa, ale na Novigrade. Prístup na hrad uzavreli na mori plavidlá, čím sa znemožnilo spojenie s Neapolom. Pozri Márki, S.: c. d., s. 103—113.
- 56 Generálnu kongregáciu zvolali na 27. augusta. Pokúšala sa urovnať spor medzi stranou Gorjanskovcov a Horvátovcami. Pozri tamže, s. 228—229.
- 57 Udalosť mali iný priebeh. Kráľovná Mária bola v tom čase v zajatí rodiny Horvátovcov, a preto nemohla byť prítomná na generálnej kongregácii. Žigmunda korunovali za uhorského kráľa 31. 3. 1387. Pozri tamže, s. 229—230. Pozri aj Dejiny Slovenska I, s. 320.
- 58 Dnes Slavonska Požega pri rieke Orľjavi.
- 59 Hrad Požega obliehali po Žigmundovej korunovácii. Na jar 1387 Mikuláš Gorjanský (sym zabitého palatína) zvíľazil vo viacerých bitkách nad oddielmi Jána Horvátiho, ktorý napokon ušiel na hrad Požega. Po mohutnom obliehaní hradu sa vzdal a sľúbil prepustiť kráľovnú. Mikuláš Gorjanský sa potom vydal proti búriacim sa Srbom a Horvátim zveril Stefanovi Lackfimu. Ten mu umožnil útek. Ján z Turca nesprávne tvrdí, že Stefan zo Simontorne i bratanec Stefan z Čáktorne vystupovali proti Žigmundovi. Tento názor zrejme prevzal od rodiny Lackfiovcov. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 231.
- 60 Hrad Dobruďža (Dobor) od rieky Sátry na juh, na ľavom brehu riečky Bosny. Údaj o úteku Jána Horvátiho na tento hrad je známy iba od Jána z Turca. Pozri tamže, s. 232.
- 61 Bosnijský bán Stefan Tvrdko, bratanec manželky Ľudovíta I. Alžbety, dal sa r. 1376 korunovať za kráľa a rozšíril svoju moc na úkor Srbska, ako aj smerom k Jadranskému moru. Tešil sa priazni Horvátovcov. Potom sa zmocnil ďalších území a r. 1390 sa vyhlásil aj za kráľa Dalmátska a Chorvátska. Pozri tamže, s. 232—233.

- 62 Z podania Jána z Turca by sa zdalo, akoby hrad bol obliehaný r. 1387; v skutočnosti to bolo r. 1394. Pozri tamže, s. 233.
- 63 Po dobytí hradu bosnijsky kráľ Stefan Dabiša uzavrel so Žigmundom zmluvu a vzdal sa okupácie Dalmátska a Chorvátska. Pozri tamže, s. 234.
- 64 Zachované listiny nehovoria nič ani o zajatí, ani o mučení Jána Horvátiho. Pozri tamže.
- 65 Túto kapitolu spracoval Ján z Turca zrejme na základe Žigmundovej listiny zo 17. 2. 1401. Pozri tamže, s. 235.
- 66 Bolo to r. 1394.
- 67 Moldavský vojvoda Stefan získal túto oblasť pomocou Poľska. Žigmund chcel Moldavsko opäť získať.
- 68 Vojvodovým sídlom bola asi dnešná Piatra Neamt. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 235.
- 69 Výpravy do Moldavska sa uskutočnili v r. 1394—1395 a Žigmund víťazstvom pri Matom Nikopole r. 1395 načas odvrátil nebezpečenstvo hroziace od Osmanskej ríše. Pozri Dejiny Slovenska I, s. 321.
- 70 Kronikár chybné uvádza rok výpravy do Valašska. Tá sa uskutočnila až po výprave do Moldavska r. 1395.
- 71 Pozri pozn. 69.
- 72 Mária zomrela v máji 1395. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 238—239.
- 73 Na uhorský trón si robil nároky Vladislav II. Jagelovský. Pozri Dejiny Slovenska I, s. 321.
- 74 Ján z Kaniže bol v r. 1376—1377 záhrabským a ostrihomským prepoštom a r. 1387 sa stal ostrihomským arcibiskupom, ako aj kancelárom kráľa Žigmunda. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 239.
- 75 Vladislav sa usiloval vyhovieť svojej manželke Hedvige, ktorá sa pokúšala získať trón. No keď sa proti nemu vypravil až k Levoči palatím Leustachus, vzdal sa vojenského zá-sahu. Ráznym postoj kancelára Jána z Kaniže zostrahol rozhodujúcu úlohu. Pozri tamže, s. 240.
- 76 Stefan Kont pochádzal z rodu Héderovcov. Jeho otec bol županom viacerých stolíc. Mohol sa zúčastniť na výprave v Taliansku, o čom by svedčilo jeho meno (Kont — conte). Pozri tamže, s. 241.
- 77 Juraj Vajdafi bol členom rodiny Lackfiovcov a bratancom Stefanom Lackfího. Jeho brat Imrich sa pridal k Horvátovcom, on zostal prtvorencom Márie a Žigmunda. Za zásluhy mal v r. 1392—1393 v správe mačoijsky banát. Pozri tamže.
- 78 Zúčastnil sa na zadžžaní kráľovien.
- 79 Dnes Sremski Karlovec (Sriemska stolica).
- 80 Sprisahanie proti Žigmundovi uskutočnili r. 1388 viacerí veľmoži patriaci k neapolskej strane. Boli porazení a spomedzi vodcov sprisahania sa Jánovi Horvátimu podarilo ujsť. Ostatných dal Žigmund v Budíne popraviť. Ján z Turca zaraďuje tieto udalosti až za rok 1395 a sem začlenil aj popravy, ktoré nasledovali po obsadení Dobruďže r. 1394. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 242.
- 81 Bol to cisár Ján V. Palaeologus a jeho poručník Ján Cantacusenus, ktorý bol r. 1355 pozbovený moci. Pozri tamže, s. 243.
- 82 Murad I. vládol v r. 1359—1389.

- 83 Dnešné Dardanely.
- 84 Bajazid I. (1389—1403).
- 85 Turci sa dostali do Európy v čase sporov o byzantský trón. Sultán Murad I. obsadil r. 1361 Drinopol a r. 1365 donútil Srbsko a Bulharsko platiť dane. Územie Bulharska nazývali Rimania Moesia a tak ho uvádzal aj Ján z Turca. R. 1389 sultán Murad porazil na Kosovom poli Srbov, ktorí tak stratili samostatnosť. Stal sa však obeťou srbského atentátu a po ňom nastúpil Bajazid I.
- 86 Čiže Ján z Valois, najstarší syn burgundského kniežata Filipa. Ján z Turca mohol o ňom vedieť z diela A. S. Piccolominiho. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 244.
- 87 Bitka pri Nikopole (dnes Nijkup pri Veľikom Tárnove) sa odohrala 28. 9. 1396.
- 88 Ide o A. S. Piccolominiho (1405—1464), významného humanistu, začias sienskeho biskupa, od r. 1458 pápeža (Pia II).
- 89 Spojenecké vojská zlyhali v spôsobe boja proti Turkom. Rytiersky spôsob boja na koňoch z zoraďených šľoch neobstál voči pechote a delostrelectvu. Ján z Turca nesprávne uvádza, že francúzska jazda pred začiatkom boja zostakovala z koní. Keď sa rytieri v ťažkom brnení dostali medzi stany tureckého ľáboru, boli nútení zoskočiť z koní, lebo tie sa tam sotva mohli pohybovať a lukostrelci ich ostrelovali z bezprostrednej blízkosti. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 247.
- 90 Perzský kráľ Xerxes podnikol vojenskú výpravu do Grécka a pri Salamíne bol r. 480 pr. Kr. porazený. Neskôr padol za obeť sprisahaniu.
- 91 Bol to Ján z Kaniže.
- 92 Štefan bol arcibiskupov najmladší brat.
- 93 Neapolský kráľ Ladislav z Anjou (1375—1414) prišiel do Uhorska r. 1402 a ostrihomský arcibiskup ho korunoval osobitou korunou. Podporoval ho pápež Bonifác IX. a pridali sa k nemu nespočetní veľmoži z južných častí Uhorska. Vzbúrencov porazil palatín Mikuláš Gorjanský. Pozri Dejiny Slovenska I, s. 388.
- 94 Žigmund sa držal v priamorskej oblasti nie rok a pol, ale iba pol druhá mesiaca. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 250.
- 95 Bol to najmä starší arcibiskupov brat Mikuláš z Kaniže. Pozri tamže.
- 96 Ján Maróti (z Marótu), dnes Morović, bol v r. 1398—1409 mačvianskym báňom. Pozri tamže.
- 97 Od príchodu Žigmunda to nebolo tri a pol roka (ak počítame od polovice roku 1398).
- 98 Sprisahanci zajali Žigmunda 28. 4. 1401 a strážili ho na hrade Gorjanskovcov. Bola to pomsta za zlikvidovanie Lackfiovcov a Horvátiocov. Jedným z hlavných sprisahancov bol jagerský biskup Tomáš z Ludańíc. Sprisahanci ponúkli na zasadnutí v Toľčomoch uhorský trón poľskému kráľovi Vladislavovi II. (bol Žigmundovým švagrom). Pozri Dejiny Slovenska I, s. 387—388.
- 99 Bol to starší syn palatína Mikuláša Gorjanského, ktorého Horvátiovci r. 1386 zavraždili. Jeho druhý syn Mikuláš bol v r. 1386—1390 mačvianskym báňom, v r. 1394—1402 báňom Chorvátska, Slavónska a Dalmátska a od r. 1402 palatínom. Ján bol v r. 1398—1402 županom v Spilte a v r. 1402—1403 temešským županom. Neboli už mladíkmi, ako ich predstavuje kronikár. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 251.
- 100 Hrad Siklós v stolici Barania.
- 101 Ladislav sa nevydal do Uhorska r. 1401, ale r. 1403. Prišiel iba do Dalmátska, kde ho

- očakával ostrihomský arcibiskup Ján z Kaniže, prelát a baróni, ktorí boli r. 1397 vernými prvorzcami Žigmunda. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 252.
- 102 Žigmunda prepustili 26. 10. 1401. Spôsob jeho prepustenia, ako ho podáva Ján z Turca, nemá historický základ.
- 103 Kronikár tu rozpráva o udalostiach z druhej polovice r. 1403, keď sa Žigmund pokúšal vrátiť do Uhorska a Ladislav Neapolský bol už v Dalmátsku. Podporu mal na území Slavónska. Jeho verným prvorzcom bol vojvoda Stibor zo Stiboric, ovládajúci troje Poľanie (bol držiteľom hradyných panstiev s asi 200 obcami), páni z Pavlovice ovládajúci Zemplínsku a Užskú stolicu, páni z Perína (Pereníotci) v Abovskej a v Spišskej stolici, páni z Rozhanoviec (Rozgoňotci), Gorjanskovci a i. Pozri Dejiny Slovenska I, s. 397.
- 104 Žigmund prišiel do Budína z Bratislavy. Vydal 25. augusta listinu a zostal tam do 9. septembra.
- 105 Nezachoval sa nijaký dôkaz o napísaní listu. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 254.
- 106 Žigmundove vojenské úspechy donútili prelátov a barónov, ktorí predtým uznávali iba Ladislava Neapolského, aby ho uznali. Žigmund udelil amnestiu všetkým, ktorí do určitého termínu zložili zbrane. Dňa 29. 10. ju rozšíril aj na členov rodiny z Kaniže a na Bubekovcov. Pozri tamže, s. 255.
- 107 Výklad Jána z Turca je chybný. Prelátom, barónom udelil amnestiu na základe zmluvy, šľachta mohla dúfať v milosť iba vtedy, ak dokázala, že škody spôsobila v službách niektorých barónov. Napr. r. 1409 podmieňuje Žigmund udelenie amnestie istému šľachticovi v Liptovskej stolici dôkazom, že v čase vzbury r. 1403 bol familiárom palatína Detricha Bubeka. Pozri tamže.
- 108 Mestečko medzi riekou Drávou a Sávou v Slavónsku. Nešlo tam o všeobecný snem, ale iba o poradu s barónmi a šľachticmi tejto oblasti. No nebolo to r. 1403, ale r. 1397 v čase návratu Žigmunda z nikopolskej bitky. Pozri tamže, s. 255—256.
- 109 Prevažná časť majetku Lackfiovcov sa dostala najmä Mikulášovi Gorjanskému a Hermanovi Celjskému.
- 110 Ladislav Neapolský mal so sultánom Bajazidom rozhovory a pomysľal sa zosobášiť s jeho dcérou. To však bolo už v r. 1392—1393. Na rozhovoroch sa Lackfiovcí nezúčastnili. Výmyslom kronikára je aj tvrdenie, že Lackfiovcí pozvali r. 1396 Turkov, aby spustili uhorskú krajinu. Turci drancovali územie medzi Drávou a Sávou po bitke pri Nikopole. Pozri Mályusz — Kristó, c. d., s. 256.
- 111 John Wycliff (Ján Viklef) (1330—1384), anglický filozof a teológ. Najprv písal filozofické traktáty, potom sa sústredil na štúdium biblie a kriticky skúmal vzťah cirkvi a svetovej moci. Polemizoval s cirkevnou doktrínou a r. 1382 odsúdila arcibiskupská komisia v Londýne jeho 29 článkov ako kacírske. Do Čiech sa dostali jeho filozofické diela v deväťdesiatych rokoch 14. storočia a ich odpis r. 1398 ukončil Ján Hus. Jeho teologické diela priniesol do Prahy okolo r. 1400 Hieronym Pražský. Viklefovo učenie sa stretlo so súhlasom viacerých magistratov na pražskej univerzite a obhajoval ho aj Ján Hus (dielo O Trojici). Pozri Slovník latinských spisovateľů, Praha 1984, s. 352—354.
- 112 Ján Hus (asi 1371—1415) vyuštudoval na pražskej univerzite, r. 1396 sa stal magistrat, r. 1401 dekanom a v r. 1409—1410 jej rektorom. R. 1401 bol vysvätený za kňaza. Od r. 1402 bol kazateľom v pražskej Bethlehemskej kaplnke, z ktorej urobil tribúnu reformáčného hnutia. Pod hrozbou interdiktu nad Prahou odišiel na vidiek, kázal a písal

fluenta Zawi hostilitatis suspitione sine omni campestrali hospitio dediti, preter Iohannem de Korpád, quem sopor rubentis aurore nunquam detinuisse fertur, advenientis diluculi dulci essent occupati somno, ipse Georgius Waydafii dormientes irruiit super illos. Ipsi vero mox consurgentes arma capiunt. Instat ille pollicitationibus, et regem illis placatum reddere promittit, nihilominus armis militateque potentior terrori illis erat. Ipsi vero dum in hostem viribus uti impar esse cernunt, cedunt promissis. Cum autem in opidum Karum denominatum ventum est, diirs creduntur vinculis, et Budensem ad civitatem in curribus delati sunt. Contulerant nobiles hi intra se, dum ducebantur, etsi regis venirent in presentiam, non tamen illum aliquo salutationis oraculo deberent venerari, quod et factum est. Nam cum rex Sigismundus suorum cinctus corona regnicolarum medius sederet, et ipsi nobiles illius conspectui presentarentur, nullus ex ipsis in salutationem illius os suum aperuit, nec capitis aut genuum curvatione illi aliquam exhibuerunt honestatem. Hec ignominia regem Sigismundum in maiorem concitavit iram. Quapropter sui furoris ductus vehementia illos in ipsa civitate Budensi in platea sancti Georgii martyris fecit decollari. Aiunt quidam, quod dum Stephanus Konth ipsa decollationis pena plecti debuisset, resupinus vultu ferientis ictum versus decumbere preelegisset, seque plurimas imminentes sibi mortes intrepidus oculis conspexisse et hanc quidem non formidare, tum vero intueri velle dixisset. Hos etiam nobiles nonnulli unum et triginta fuisse tradunt. Cum autem exterminatis illis spatarius Stephani Konth Chowka vocatus irrevocabiles dissolutus in lachrymas fletibus vacaret assiduus, et rex illo conspecto dixisset: Compede, fili, lachrymas, et flere desiste, en ipse dominus tuus, qui tibi plura donare potens sum, quam ille, qui decollatus est. Ad hec puerum respondisse ferunt: Ego, inquit, tibi velut scrope Bohemicali serviturus ero nunquam. Qui tandem iussu regis eandem, quam dominus suus, sententiam subisset, et numerum adimplevisset predictum. Postquam autem sanguinem animasque hi milites simul fudere, sacramta capelle nostri viatici in suburbio dicte civitatis habite cimiterii tellurem habitatione pro perpetua, donec angelus tuba canet, compressere. Horum mors militum illas, que postea inter regem Sigismundum et Hungaros flammis arserunt ingentibus, scintillas miro cinerum sub tegmine et nunquam illi suum ultimum infra diem tutum propterea regimen prebuit.

- 3 somno a: sumno b
 14 ignominia b: ignomina a
 19 intueri Sch: in turri b a
 22 conspecto b: conspectu a
 27 sacramta a: sacramtum b

De bello regis Sigismundi sub castro Maioris Nicapolis infeliciter gesto

Regnante feliciter quondam rege Lodowico inter Grecos ingens exorta dissensio intestinis graviter fluctuabat discordiis. Duo enim erant Grecorum domini, etsi non eisdem parentibus orti, uterque tamen se imperiali de parentela natum esse, et ex hoc ius domini ad se pertinere asserabat. Nec minus ceteri Greci hos quisque suo pro libitu amabant pariter et sequebantur, pro incertoque imperatoris nomine civili bello pugnaciter dimicabant. Et, cum alter horum suam partem deficere vidit, ulciscendi libidine captus Amratem primum Thurcorum cesarem, postquam regnare ceperunt, tertium ad suas partes adiuvandas precio pariter et promissis ex Asia in Gretiam accersivit. Neque enim magne fuit difficultatis cesari id persuadere, qui ad hec antea accensus totis viribus instabat. Hunc itaque et eius copias per mare Helesponti cum ea conditione in Tratiam navali officio traduxit, ut confecto bello rursus navigio remitteretur. Hoc pacto Thurcorum gens ex Asia in Europam migravit. Hec transversa Grecorum opera rogum inextinguibilem Europeas per partes assidue flagrantem succendit, nostrarumque miseriarum fructes nostris in agris affatim pullulantes germinavit. Nam ipse Amrates non id, quod promisit, sed quod sibi prodesse posse sperabat, animoolvebat. Semper enim bellum conferendum per occasionem in dies protraherebat, ut Grecos mutua cede fractos ille integer adoriretur, ac facilius superaret pariter et opprimeret. Nec illum sua fefellit opinio. Ubi enim diuturno bello Grecos deficere domesticisque opibus evacuatos sibi ipsis parvo iuvamine esse sensit, mox occasione adinventa in illos arma convertit, occupatoque peroptune Gallipoli opido ad fretum Helesponti situato cetera Greca opida obsidione petere agrosque vastare et cuncta passim invadere non destitit, quousque magnam Tratie partem sue ditioni subiecit. Exhinc rebus Thurcorum in dies augescentibus rege Lodowico vita functo habenisque Hungaricis in Sigismundum regem devolutis, Pasaithes et ipse cesar Thurcorum patre Amrate peracri ingenio non minus idoneus et in temptandis rebus arduis magis audax brevi spatio temporis Tratiam universam Thesaliamque ac Macedoniam, Phocidem, Boetiam et Acticam tum vi, tum deditione capiens sui domini fecit. Misos quoque, quos nos Bulgaros vocamus, regis Sigismundi sub ditione constitutos armis infestis aggressus est. Ad hunc Pasaitthem rex suos caduceatores misisse, utque ab invadendo regno sibi iuris vigore attimente desisteret, eidem intimesse, ille per occasionem interim, donec tota Bulgarie terra potitus est, relationem distulisse,

- 3 dissensio a: dissessio b
 5 et om: b
 16 miseriarum a: miserearum b
 21 diuturno a: diuturno b
 23 Gallipoli Sch: Gallipali b a
 32 caduceatores a: caduceatore b

tandem diversitatem armorum, framearum puta ac clipeorum, necnon faretrarum,
 quibus Thurci in hostes utuntur, singulos per parietes unius domus appendi fecisse,
 introductisque regis caduceatoribus ad illos dixisse fertur: Revertimini ad regem
 vestrum, et dicit illi, quoniam et ego terram ad hanc, ut videtis, ius habeo sufficiens,
 pariterque et illis in parietibus pendentia manu ostendit arma. Hec res Sigismundi
 regis animum non parum ulciscendi in timore excitavit. Quapropter sui regni
 decimo, dominice autem incarnationis millesimo trecentesimo nonagesimo sexto
 anno commota universa sui principatus armorum virtute ingentem conflavit
 exercitum. In quam quidem regiam expeditionem tam grandem dux Burgundie
 inter alias nationes ac Francorum sive Gallorum populus arma non pauca fortiaque
 virorum bellatorum agmina advexerat. Quorum nobilitatis armorum insignia
 Bude in claustrum sancti Nicolai confessoris erga fratres predicatorum tabulis arte
 pictoria inscripta ac parietibus affixa meos usque ad annos pro memoria steterunt.
 Mota igitur rex Sigismundus tam grandi sui exercitus congregatione Danubium
 transivit, et nedom Thurcorum timeret cesarem, verum quidam ipsum dixisse
 ferunt: Quid, inquit, metuendus est nobis homo? Vastum si colorum super nos
 possemus. Regno tandem Rascie crudeli furore in magna rerum direptione
 horribilitatisque strepitu nimio pertransito Bulgarie venit ad oras. Inde opidis
 Orizo et Bidinio aliisque partium earundem munitionibus nonnullis, Thurcorum
 quas tutabatur bellicosa manus, non sine sui et suorum multa sanguinis effusione
 expugnatis, ad ultimum ea ipsius anni etate, cum vites suis fructus dultiores
 cultoribus reddebant, circa festum videlicet sancti Michaelis archangeli in campo
 castris Maioris Nicapolis sua castra fixit. Thurci vero crebrius de castro erumpentes
 regium exercitum in se provocabant, nonnullosque vulnerantes sepius vulnerati
 redibant. Cesar autem Thurcorum, quem nostri seniores Pasaitthem supradictum
 nominaverunt, Nicolaus autem Secundini de familia et origine Thurcorum ad Eneam
 Senarum episcopum scribens eundem Chalapinum fuisse posuit, dum regem grandi
 bellico cum apparatu sua in dominia penetrasse audivit, non minus omne gentis sue
 robur in arma concitavit, et in forti suorum manu regie obsistere expeditioni
 conatus appropinquabat. Galli vero sive Franci adventantis hostis fama pulsati
 regem adeuntes et eum belli primitias, que maiori fervere solent atrocitate, illis in se
 excipere, ut annueret, rogatum effecere. Dum igitur cesar ipse frementibus undique
 suis agminibus magnam vim paganorum secum trahens regis opponi castris visus
 est, mox Franci precipiende pugne insolenti cupiditate capti, priusquam universe

- 2 Thurci a: Turi b / singulos a: singulas b
 7 trecentesimo b: tricentesimo a
 11 advexerant a: advexerant b
 13 meos a: in eas b
 17 lederemur b: luderemur a
 21 sine Bo: om. b a
 32 fervere a: fervore b
 33 effecere Bo: effecere b a

regales copie instructis ex ordine aciebus signis collatis prelium inirent, e castris
 prosilientes et precipites ab equis, ut eorum moris est, pedites certatim descendentes
 contrarias irruerunt in turmas. Diro itaque bello hostes inter utrosque vigente, cum
 Hungari sellatos Francorum equos cursu transverso regia petere castra conspi-
 ciunt, nondum enim illorum bellandi usus ipsis notus erat, illos omnino hostilem
 per manum extinctos fore credentes graves dissoluti in tumultus castra pariter et
 bellica relinquentes ingenia campo undique fusi hostibus acriter insistentibus in
 fugam convertuntur. Strages fit maxima, multi cecidere de Hungaris, et multi
 captivitate affecti. Et, nisi ipse rex navis ministerio sibi adinvenisset salutem, non
 celo, velut elatus princeps dixisse fertur, sed hostium armis ibidem obrutus fuisset.

<204.>

De inimicitii in regem Sigismundum conflatis et de captivitate eiusdem

Proch dolor, res humane doverca ductrice fortuna inopiatas per calles dum
 diriguntur, quam varias excitant inimicitias, quantumve pariunt odium, cum gratis
 etiam ex amicis maxime Hungarice generationis in prosapia interdum hostes
 efficiant. Rex Sigismundus hucusque genti sue amabilis post tam gravem sui populi
 cladem odio fuit. Enimvero timebat, ne illis, quos male duxerat, ut quondam rex
 Persarum Xerses post infelicem belli in Grecia gesti finem, sue improvisionis penas
 daret. Quapropter fugitivo similis altas Danubii et equoris per aquas remorum
 officio Constantinopolitanam ad urbem, inde ad Rodum, post hec regnorum
 Dalmatie et Croatiae ad horas navigavit. Comitabantur illum viri in regno potentes
 dominus Iohannes archiepiscopus Strigoniensis et Stephanus de Kanisa frater
 eiusdem, nec minus per internuncios, regi quod esset optimum, apud primores regni
 operabantur. Inter hec autem superius nominati Stephanus filius Laczk wayuoda et
 alter Stephanus de Simonthornia antiquo scelere tumidi non ipsorum facinoris
 pluribus sine sociis, quorum cordi erat amplius regem Sigismundum non regnare,
 ad illustrem iuvenem Ladislaum natum regis Karoli eiusdem tempestatis non
 multis ante annos, ut superius dictum est, interfecti tunc Apulie in regno vices
 patris in regimine gerentem suos mittentes nuncios sceptri regni Hungarici illi
 quam leviter tradere promittebant. Ille vero miseram sui genitoris sortem, qua
 Hungarico in regimine comitatus erat, pre oculis pre cordeque ferens, quamvis illi
 regem Sigismundum eliminare et regimen tranquillum sibi dare promitterent, ad

- 2 pedites a: pedes b
 10 hostium b: hostia a
 13 inopiatas b: inopiatos a
 21 navigavit a: navavit b
 29 regimine b: regimive a